

علايق مشترك و رقابت تاريخى روابط ايران و كشورهاي حاشيه جنوبى خليج فارس

نويسندگان

محمدرضا محمدى

سيد محمد اشرفى

www.ketab.ir

سرشناسه	:	محمدی، محمدرضا، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور	:	علاقه مشترک و رقابت تاریخی: روابط ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس / نویسندگان محمد رضا محمدی، سید محمد اشرفی.
مشخصات نشر	:	کرج: مؤسسه نشر سیمرغ آسمان آذرگان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۳۰۵ ص: جدول.
شابک	:	۸۵۰۰۰۰ ریل ۹۷۸-۶۲۲-۲۸۲-۳۸۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه.
عنوان دیگر	:	روابط ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس.
موضوع	:	ایران -- روابط خارجی -- منطقه
موضوع	:	Iran -- Foreign relations -- Persian Gulf Region
موضوع	:	سیاست جغرافیایی -- ایران
موضوع	:	Geopolitics -- Iran
موضوع	:	سیاست جغرافیایی -- خلیج فارس، منطقه
موضوع	:	Geopolitics -- Persian Gulf Region
موضوع	:	خلیج فارس، منطقه -- روابط خارجی -- ایران
موضوع	:	Persian Gulf Region -- Foreign relations -- Iran
موضوع	:	ایران -- روابط خارجی -- کشورهای همسایه
موضوع	:	Iran -- Foreign relations -- *Neighboring countries
موضوع	:	خلیج فارس، منطقه -- تاریخ -- دخالت خارجی
موضوع	:	Persian Gulf Region --History --Participation, Foreign
شناسه افزوده	:	اشرفی، سید محمد، ۱۳۷۱-
رده بندی کنگره	:	DSR۱۶۵۶
رده بندی دیویی	:	۵۵۰.۵۵۷۳۵/۳۲۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۵۰۲۱۵

علاقه مشترک و رقابت تاریخی: روابط ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس

نویسندگان: محمدرضا محمدی، سید محمد اشرفی

مؤسسه نشر سیمرغ آسمان آذرگان

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

چاپ و لیتوگرافی: چاپ پارمیدا

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۸۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۸۲-۳۸۳-۲

آدرس: کرج، جاده ملارد، گلستان ۴۳، ساختمان دیبا، واحد ۲۹ - کد پستی: ۳۱۶۶۹۳۶۸۶۹

فهرست

۷.....	مقدمه
۹.....	فصل اول: ایران و امارات عربی
۹.....	مقدمه
۱۰.....	تاریخچه‌ی روابط امارات متحده عربی:
۱۱.....	سیاست خارجی امارات متحده عربی در برابر ایران
۲۴.....	تغییر سیاست امارات متحده عربی به سمت ایران
۲۸.....	عوامل همگرایی و واگرایی موثر در بخش سیاسی
۴۹.....	عوامل همگرایی (فرهنگی)
۵۱.....	عوامل واگرایی (فرهنگی)
۵۲.....	عوامل همگرایی (اقتصادی)
۵۶.....	عوامل واگرایی (اقتصادی)
۵۸.....	جمع‌بندی
۶۵.....	فصل دوم: ایران و بحرین
۶۵.....	مقدمه
۶۵.....	بحرین
۷۱.....	جدایی بحرین از ایران
۷۴.....	عوامل جدایی بحرین از ایران
۷۶.....	بحرین بعد از انقلاب اسلامی ایران
۷۸.....	عوامل موثر بر همگرایی و واگرایی ایران و بحرین
۹۳.....	نتیجه‌گیری
۹۷.....	فصل سوم: روابط ایران و قطر
۹۷.....	مقدمه
۹۷.....	تاریخچه روابط ایران و قطر
۹۸.....	روابط سیاسی ایران و قطر از بدو استقلال این کشور:
۹۹.....	روابط سیاسی ایران و قطر پس از انقلاب اسلامی
۱۰۱.....	تاریخچه روابط اقتصادی:
۱۰۳.....	تاریخچه روابط فرهنگی
۱۰۴.....	تاریخچه‌ی همکاری‌های امنیتی
۱۰۵.....	سیاست خارجی قطر در قبال ایران
۱۱۱.....	عوامل موثر بر همگرایی و واگرایی ایران و قطر
۱۱۱.....	عریف همگرایی و واگرایی

مداخله قطر در بحران سوریه در جهت براندازی دولت اسد	۱۱۹
جمع‌بندی	۱۳۱
فصل چهارم: ایران و عربستان سعودی	۱۳۷
مقدمه	۱۳۷
تاریخچه روابط ایران و عربستان	۱۳۸
روابط جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی	۱۴۱
پس از انقلاب اسلامی تا پایان جنگ تحمیلی عراق علیه ایران	۱۴۱
پایان جنگ تحمیلی تا ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱	۱۴۵
از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۱	۱۴۹
از ۲۰۱۱ تا امروز	۱۵۰
الگوی حاکم بر روابط ایران و عربستان	۱۵۴
عوامل موثر بر همگرایی و واگرایی ایران و عربستان سعودی	۱۵۵
حفظ روابط با ابر قدرهای جهانی	۱۶۶
عوامل موثر در همگرایی سیاسی	۱۶۸
جمع‌بندی	۱۸۸
فصل پنجم: ایران و عمان	۲۰۳
مقدمه	۲۰۳
تاریخ عمان	۲۰۴
عمان به عنوان یک میانجی	۲۱۰
روابط ایران - عمان	۲۱۳
عوامل موثر بر همگرایی و واگرایی ایران و عمان	۲۱۸
عوامل موثر در همگرایی	۲۱۹
اهمیت برقراری روابط با سایر کشورها به ویژه کشورهای اسلامی	۲۲۲
عمان به عنوان پل ارتباطی ایران با جهان عرب و غرب	۲۲۳
روابط با رژیم صهیونیستی	۲۲۵
عوامل اقتصادی	۲۲۹
حضور دو کشور در منطقه مهم ترانزیت بین‌المللی	۲۳۲
نتیجه‌گیری	۲۳۳
فصل ششم: ایران و کویت	۲۳۹
مقدمه	۲۳۹
کویت	۲۴۰
عوامل همگرایی و واگری موثر در بخش سیاسی	۲۵۸
جمع‌بندی	۳۰۰

مقدمه

از جمله تحولات بزرگ خاورمیانه در نیم قرن اخیر، وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ بود که علاوه بر حوزه داخلی، باعث ایجاد دگرگونی‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در گستره معادلات منطقه ای و بین‌المللی خاورمیانه شد. به طوری که با نگاهی مختصر می‌توان گفت از منظر اندیشه سیاسی، انقلاب ایران در حوزه معادلات منطقه ای باعث شکل‌گیری اسلام سیاسی آن‌هم از نوع شیعی برخلاف اسلام متفعل و یا سکولار غربی / عربی منطقه ای گردید. از منظر جامعه‌شناختی، انقلاب اسلامی در سپهر سیاست منطقه ای، خوانشی جدید از مفهوم انقلاب را بر خلاف نظریات مارکسیستی در قالب انقلابی عرفانی / معنوی ایجاد کرد که به نوعی منجر به شکل - گیری نسل چهارم نظریات انقلاب با در نظر داشتن دسته بندی گلدستون از انواع انقلاب گردید و در نهایت از منظر منطقه ای و بین‌المللی با اعلان مرگ دکترین نیکسون، جایگاه ژاندارم منطقه ای که مبین نظم آمریکایی حاکم بر منطقه بود را در هم ریخت. در واقع انقلاب اسلامی، معادله ای چند مجهولی برای همه بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی بود که آنها را در نوع مواجهه با این معمای پیچیده سردرگم کرد. خصوصا اینکه ایشان بیم آن داشتند که این معادله متناسب با نظریه پخش هاگر استرند به سایر کشورهای منطقه ای نظیر عراق و بحرین سرایت نماید؛ همچنان که موسسان انقلاب ایران نیز سخن از ضرورت صدور انقلاب می‌زدند.

از این روی این نگرانی منجر به تلاش برای باز ترسیم نظم جدید منطقه ای از جانب کشورهای منطقه ای و فرامنطقه ای گردید و یکی از مهم‌ترین این تلاش‌ها از جانب کشورهای عربی حاشیه جنوبی خلیج فارس تاسیس شورای همکاری خلیج فارس در سال ۱۹۸۱ بود. بدین ترتیب می‌توان گفت علت اصلی تشکیل شورای همکاری، ترس از صدور انقلاب اسلامی بود که از سیاست‌های اصلی جمهوری اسلامی از بدو تأسیس انقلاب ایران بر آمدند و در نخستین گام مقارن با حمله رژیم صدام به ایران به حمایت همه جانبه از عراق پرداختند و تقریبا تا جنگ دوم خلیج فارس این سیاست را پیگیری کردند. بدین ترتیب تا اوایل دهه ۱۹۹۰ روابط شورای همکاری خلیج فارس با ایران، بیشتر بر مبنای بازی با حاصل جمع صفر بود. اما با پایان جنگ و با کاهش جلوه‌های عینی سیاست صدور انقلاب ایران و نیز در پی حمله صدام به کویت که از اعضای شورای همکاری خلیج فارس بود، اعضای شورا در صدد بر آمدند که نسبت به ایران سیاست‌های تعدیل یافته تری را در پیش بگیرند. چرا که اولاً از یکسو ایران به تدریج با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ به سمت نوعی از مصلحت‌گرایی در

سیاست خارجی حرکت می کرد و از دیگر سو سیاست های جنگ افروزانة علیه ایران با حمایت از صدام نه تنها به نتیجه نرسیده بود، بلکه رئیس جمهور وقت عراق را در پیگیری مطامع خود در منطقه جدی تر کرده بود. از آن زمان تا به اکنون سیاست خارجی ایران و شورای همکاری خلیج فارس در قبال یکدیگر شکلی سینوسی به خود گرفته و با نوسانات مختلف روبرو بوده است.

شعار نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی و صدور انقلاب به دنیا نیازمند ملزوماتی است که عدم توجه به آن اهداف انقلاب را محقق نخواهد کرد. نوع نگاه دولت ها پس از انقلاب اسلامی بعضاً صفر و یکی بوده و عموماً در استراتژی های اتخاذ شده، برخی مناطق مهم برای منافع کشور مغفول می ماند. با توجه به حجم هجمه های وارده به کشور، لزوم اتخاذ استراتژی ای که صلح بین المللی و توسعه قدرت نرم ج.ا.ا را دنبال کند امری ضروریست که متضمن منطقه ای آرام و در عین حال در راستای منافع کشور خواهد بود. به هر روی با توجه به اهمیت نوع روابط ایران و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در تعیین بخشی به معادلات استراتژیک خاورمیانه و خلیج فارس که به نوبه خود در بر دارنده اهمیت این کتاب است، این جستار در پی آن است که به این سوال بپردازد که چه علل و عواملی می تواند بستر نزدیکی یا تنش بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای همسایه را فراهم آورد. در این راستا نگارندگان تلاش کردند که به تفکیک روابط ایران و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس شامل امارات عربی متحده، بحرین، قطر، کویت، عربستان سعودی و عمان را در سه بخش سیاسی-امنیتی، فرهنگی و اقتصادی بررسی کرده، و اصلی ترین عوامل واگرایی و همگرایی دو جانبه را شناسایی نماید. نگارندگان معتقدند که شناسایی دقیق عوامل همگرایی و واگرایی در روابط ایران و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس می تواند به عنوان اولین گام در حل و فصل منازعات، و به دنبال آن، نزدیکی بیشتر این کشورهای اسلامی مثمر ثمر باشد.

در آخر نویسندگان بر خود لازم می دانند از انتشارات محترم پژوهش برتر، به جهت مساعدت در انتشار این کتاب کمال سپاسگزاری را داشته باشد.

محمدرضا محمدی

سید محمد اشرفی

مرداد ۱۴۰۰